

Datum 2017-05-30
Reg.nr 131-178-17

Avdelning
Utvärderingsavdelningen
Handläggare
Yvonne Fors
08-563 085 88
yvonne.fors@uka.se

Socialdepartementet
S2017/01576/FS

Universitetskanslersämbetets yttrande över remiss av betänkande *Kvalitet och säkerhet på apoteksmarknaden* (SOU 2017:15)

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har anmodats att yttra sig över den rubricerade remissen. I remissvaret väljer UKÄ dels att lämna några generella synpunkter på delar av remissen, dels att lämna synpunkter på några av de bedömningar som görs i betänkandet där ämbetets sakkunskap kan vara av särskild relevans.

Sammanfattning

UKÄ välkomnar att man i utredningen efterlyser en mer tydligt definierad beskrivning av apotekens uppdrag och ansvar, som skulle kunna bidra till att stärka farmaceuterna i deras yrkesutövning. Däremot stödjer UKÄ inte förslaget att komplettera examensbeskrivningarna med ett utökat antal examensmål för farmaceuter, dvs. receptarieexamen eller apotekarexamen. UKÄ instämmer i att en väl utvecklad kommunikativ kompetens är en viktig egenskap för apoteksanställda farmaceuter. Dock finner UKÄ att nuvarande formuleringar i examensmålen för receptarie- respektive apotekarexamen väl beskriver dessa förmågor, liksom kraven på nödvändig baskunskap. En nödvändig balans av faktakunskap och kommunikativ kompetens är en förutsättning för att säkerställa en patientsäker läkemedelsrådgivning och -användning.

Förändring av apotekares och receptariers yrkesroller över tid

Utredaren redogör för hur apotekares och receptariers yrkesroller har förändrats över tid, inte minst i samband med omregleringen, dvs. avvecklingen av apoteksmonopolet 2009. Enligt utredningen finns idag överlag små skillnader mellan en apotekares respektive en receptariers arbetsuppgifter, jämfört med den skillnad som fanns tidigare.

Utredaren beskriver receptarier som ett bristyrke i dagsläget och under kommande år. Utöver den generella underbemanningen upplever farmaceuter sig ansträngda av att behöva balansera flera, ibland motstridiga intressen i sitt arbete. Uppdraget att agera professionellt, följa gällande regelverk och fungera rådgivande vid läkemedelsexpediering kan upplevas strida mot apotekägarens direktiv om ökat fokus på försäljning och på resultatkrav.

Utredningen uttrycker också att apotekarens fördjupade kunskap om läkemedel inte utnyttjas tillräckligt. I en nyligen genomförd enkät från Sveriges Farmaceuter sägs en femtedel av de apoteksanställda farmaceuterna uppleva att de endast i begränsad utsträckning får utrymme att utöva sitt ansvar som legitimerad apotekare. Vidare menade en tredjedel att kravet på merförsäljning inverkar negativt på kvaliteten vid farmaceutisk rådgivning eller receptexpedition. I utredningen beskrivs att "kursansvariga" vid Uppsala

och Göteborgs universitet uppger att många studenter uttrycker en frustration över att apoteksarbetet inte rymmer möjlighet till fokus på att verka för förbättrad läkemedelsanvändning hos patienter.

Förtydligande av apotekens uppdrag och ansvar

UKÄ välkomnar att utredaren efterlyser en mer sammanhängande beskrivning av apotekens uppdrag och ansvar. UKÄ instämmer i att ett tydligare definierat grunduppdrag och ansvar skulle kunna bidra till att stärka farmaceuterna i deras yrkesutövning. Om farmaceuters kvalitetssäkrande roll vid expedieringen av receptbelagda läkemedel skulle förtydligas, kunde yrkeskåren därigenom ges möjlighet till större utrymme att fokusera på kunskapsbaserad, patientsäker läkemedelsrådgivning.

Angående förslag om komplettering till examensordningen

Utredaren anser att examensbeskrivningen för receptarie- och apotekarexamen bör kompletteras. Under rubriken Färdigheter och förmåga vill man lägga till ett krav på att receptariestudenten ska kunna ge individuellt anpassad information och rådgivning om läkemedel. På motsvarande sätt föreslås examensbeskrivningen för apotekarexamen kompletteras med krav på fördjupad förmåga att ge individuellt anpassad information och rådgivning om läkemedel.

I utredningen framhålls att apoteksbranschen har förändrats sedan omregleringen 2009, och att studieplanen för respektive utbildning därför bör anpassas efter marknadens behov. Man skriver att utbildningen i större utsträckning bör inriktas mot beteendevetenskap och samhällsfarmaci snarare än att utformas ”utifrån fakultetens möjligheter att erbjuda en naturvetenskaplig utbildning”.

Att göra tillägg till ett utbildningsprogram innebär att något annat kunskapsmoment tas bort. UKÄ stödjer uppfattningen att en välutvecklad kommunikativ kompetens är en viktig egenskap för farmaceuter, liksom för alla yrkesverksamma inom vård och omsorg. Farmaceuternas praktiska kommunikativa färdigheter har goda möjligheter att utvecklas under den verksamhetsförlagda delen av utbildningen (VFU). Att däremot försvaga de ämnesspecifika kunskaperna om läkemedels sammansättning och funktion skulle inte gynna kvaliteten i farmaceuters läkemedelsrådgivning.

UKÄ anser att farmaceuternas viktiga kommunikativa roll vid läkemedelsrådgivning måste förenas med gedigen kunskap om läkemedlens mekanismer och verkan i människokroppen. Oberoende fakta om läkemedels funktion blir ännu viktigare i en marknadsanpassad bransch, och innebär förmågan att ge självständig och säker läkemedelsrådgivning till patienter/kunder.

UKÄ stödjer inte förslaget till komplettering av examensbeskrivningen för receptarieexamen eller apotekarexamen. UKÄ anser att krav på kommunikativ förmåga redan framgår av nuvarande examensbeskrivningar, som dessutom understryker vikten av gedigen läkemedelskänedom. Genom att specifikt fokusera på individuellt anpassad läkemedelsrådgivning, som utredaren föreslår, riskeras den lika viktiga förmågan till tydlig kommunikation med kollegor och andra relevanta yrkesgrupper att hamna mer i bakgrunden.

Beslut

Beslut i ärendet har tagits av tf. myndighetschef Annika Pontén efter föredragning av utredare Yvonne Fors i närvaro av enhetschef Lisa Jämtsved Lundmark, avdelningschef Karin Järplid Linde och chefsassistent Agnes Ers.

Annika Pontén

Yvonne Fors